

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย แนวทางการจัดการที่ดินที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ หมู่ 2 หมู่ 11 หมู่ 16 ต. ระบุว่า อ.ลานสัก จังหวัดอุทัยธานีอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยจัดการต้นน้ำสะแกกรัง และหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ อน.8 ระยะที่ 1 ได้มีการศึกษาวิจัยโดยทำกิจกรรมได้แค่ช่วงแรกของโครงการ ซึ่งกิจกรรมที่ทำส่วนใหญ่เป็นเรื่องการศึกษาทบทวนบริบทชุมชน ทรัพยากรดิน และการไปศึกษาดูงานนอกพื้นที่ หลังจากนั้น การดำเนินงานต้องยุติไปเนื่องจาก หัวหน้าโครงการล้มป่วยกะทันหัน ทำให้ไม่สามารถขับเคลื่อนงานวิจัยต่อไปนี้ ทีมวิจัยจึงขอสรุปผลการดำเนินงานที่ทำไปแล้วทั้งหมด ดังต่อไปนี้

1. เพื่อทบทวนบริบทชุมชน สภาพพื้นที่ ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมวิถีชีวิต เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ทีมวิจัยได้ศึกษาความเป็นมาของการใช้ประโยชน์จากที่ดินในแต่ละช่วงปี พ.ศ. ทำให้เข้าใจสภาพของพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านการเกษตร ซึ่งเกี่ยวข้องและสัมพันธ์โดยตรงกับสภาพของที่ดิน ซึ่งการศึกษาพบว่าการเปลี่ยนแปลงไปมาก จากพื้นที่ที่เคยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ได้ถูกการบุกเบิกจากการย้ายถิ่นมาอาศัยของประชากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการผลิต และเพิ่มต้นทุนในการผลิตด้วยการใช้สารเคมีต่างๆเพิ่มมากยิ่งขึ้น จนเป็นผลให้หน้าดินถูกทำลาย สภาพพื้นที่ทำกินของชาวบ้านส่วนใหญ่มีสภาพเสื่อมโทรม มีหินโผล่ขึ้นกลางไร่ เนื่องจากการชะล้างของหน้าดิน การไถเพื่อทำไร่มาเป็นระยะเวลานาน เมื่อดินเสื่อมทำให้คนในชุมชนเริ่มเห็นผลกระทบจากการทำการเกษตร เกิดการชะล้างหน้าดิน จนแทบจะไม่มีหน้าดินให้ปลูกพืช ในพื้นที่ลุ่มเกิดการทับถมของทราย ในช่วงหน้าแล้งเกิดความแห้งแล้งมาก เมื่อหน้าฝนเกิดน้ำหลาก ผลผลิตลดลง และต้องเพิ่มปริมาณปุ๋ยใส่ในแปลงมากขึ้น หลายคนบ่นและพุดคุยกันมากขึ้น

2. เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่ สภาพที่ดินและการใช้ประโยชน์ การเปลี่ยนแปลงของสภาพที่ดิน สถานการณ์ปัญหาและการจัดการที่ดินในพื้นที่บ้านห้วยรัง บ้างอ่างห้วยดง บ้านเขาหินเทิน และการจัดการที่ดินนอกพื้นที่

ทีมวิจัยได้มีการศึกษาค้นหาความรู้ทางวิชาการประกอบกับการวิจัย ดังนี้

2.1 ข้อมูลกลุ่มชุดดินความเหมาะสมของดินและคุณภาพดิน

กลุ่มชุดดินที่ 37

ลักษณะโดยทั่วไป เนื้อดินบนเป็นดินทรายปนดินร่วน ส่วนดินในระดับความลึก 50-100 ซม. เป็นดินเหนียว ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช กลุ่มชุดดินที่ 37 มีศักยภาพค่อนข้างไม่เหมาะสมในการปลูกพืชไร่ ไม้ผล ไม้ยืนต้น และพืชผัก เนื่องจากดินค่อนข้างเป็นทรายจัดและมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการทำนา เนื่องจากเนื้อดินและสภาพพื้นที่ไม่ค่อยเอื้ออำนวย แต่สามารถใช้ประโยชน์ในการปลูกไม้โตเร็วและพัฒนาเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์

กลุ่มชุดดินที่ 40

ลักษณะโดยทั่วไป เนื้อดินเป็นพวกดินร่วนปนทราย ดินสีน้ำตาลอ่อน สีเหลืองหรือแดง บางแห่งอาจพบจุดประสีในดินชั้นล่าง ความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืช กลุ่มชุดดินที่ 40 มีความเหมาะสมในการปลูกพืชไร่ และไม้ผล ค่อนข้างไม่เหมาะสมที่จะนำมาปลูกพืชผัก และไม่เหมาะสมที่จะใช้ในการทำนา เนื่องจากเนื้อดินค่อนข้างเป็นทราย และสภาพพื้นที่ไม่อำนวย แต่สามารถใช้ประโยชน์ในการปลูกไม้โตเร็วและปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ได้ดี

2.2 ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้การแก้ปัญหาการชะล้างพังทลายหน้าดินด้วยหญ้าแฝกและฟื้นฟูสภาพดินด้วยจุลินทรีย์ กับนักวิชาการอาวุโส ร่วมกับนักวิจัยบ้านจั่น

จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่ ทำให้นักวิจัยเข้าใจในบริบทของชุมชน และพื้นที่ตนเองมากขึ้น พอที่จะเห็นรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อนำมาแก้ปัญหาในพื้นที่ แต่ด้วยความรู้ที่จำกัดของนักวิจัย ทำให้ยังไม่เข้าใจความสัมพันธ์ของรูปแบบเหล่านั้น ทางทีมวิจัยจึงได้พูดคุยเพื่อที่จะหาผู้มีความรู้เพื่อมาช่วยเติมความรู้สร้างความเข้าใจ ในประเด็นเรื่องของการอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งทางทีมวิจัยได้เชิญ อาจารย์วิฑูร ชินพันธุ์ มาบรรยายเรื่องการอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นจำนวน 2 วัน จากนั้น แลกเปลี่ยนเรียนรู้และตอบคำถาม ซักถามกัน ส่วนในอีกวัน อาจารย์ได้พูดถึงการปรับปรุงบำรุงดิน ซึ่งอาจารย์ได้ศึกษาการปรับปรุงดินด้วยจุลินทรีย์ท้องถิ่นราไปไม้สีขาว ซึ่งมีทีมวิจัยได้นำไปไม้สีขาวมาร่วมในเวที จึงพูดคุยกันและอาจารย์แนะนำให้ทีมไปศึกษาดูงาน ณ กลุ่ม ส.ป.ก.พัฒนาเขาชะเมา อ.เขาชะเมา จ.ระยอง โดยมีนายปรีชา บุญท่วม และทีมงานเป็นผู้บรรยายให้ความรู้ และ

พาฝึกปฏิบัติ เริ่มด้วยการบรรยายพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจพื้นฐานในเรื่องความสัมพันธ์ของสิ่งๆ
ต่างๆที่ทำให้พืชเจริญเติบโต เรื่องของธาตุอาหารของพืช เรื่องค่าความเป็นกรดต่าง และสรรพคุณ
ของพืชแต่ละชนิด ซึ่งใช้เวลาพูดคุย 1 วัน ส่วนในวันถัดไป ทีมได้ลงมือปฏิบัติตั้งแต่การเลือกเก็บ
วัตถุดิบเพื่อนำมาทำน้ำหมัก ทดลองทำดินหมักจุลินทรีย์ท้องถิ่น การทำน้ำหมักชนิดต่างๆ และ
ซักถามพูดคุยสูตรน้ำหมักกับพืชชนิดต่างๆ ซึ่งทำให้ทีมวิจัยได้ความรู้เรื่องการใช้ดินหมัก และน้ำ
หมักไปใช้ในแปลงเกษตรของตนเอง ลดการใช้ปุ๋ยเคมีลง